

H I T E L

e száma ötnegyedévi hallgatás után, az 1940–41. év második számaként jelenik meg. Öt évi gond van mögötte, bizonytalanság, aggodalom, itt-ott talán felesleges harcok is, és szerény eszközökkel végzett kötelességteljesítés. Ezeket a lapokat nem hivatalos akarat, támogatás vagy tőke hozta létre s ez magyarázza a nehézségeket is, amelyekkel szerkesztőinek meg kellett birkóznia. Ez a vállalkozás soha nem volt üzlet s éppen ezért kapcsolatai is az olvasókkal inkább szellemiek, mint üzletiek. Ez jogosít fel arra, hogy őszintén megmondjuk most, mikor oly hosszú szünet után ismét megjelenünk: a szünetért elsősorban a szerkesztőket terheli a felelősség. De mindenek előtt régi erdélyi olvasóink értik meg, hogy a hazatérés mámore után hosszú időre volt szükség, amíg mindnyájan, akik visszatértünk, tisztázni tudtuk magunkban: mi a szerep, ami ma reánk és Erdélyre Magyarországon vár?

Az egy éves szünet, úgy érezzük, a helyzetünkben beállott változással eléggé magyarázható. Politikai ideáink megzavarodtak, életformánk válságba került, általában a tájékozatlanság lett urrá a lelkeken, s a régi és új élet eszméi, törvényei és szokásai közti ingadozás akadályozta a jellemző és szükséges jegyek megragadását, megállapítását vagy éppen rögzítését. Várni kellett, várni addig, amíg a kezdeti forrás lelohad, a szükségszerű vajúdas véget ér, addig, amíg a régi és az új ötvözete létrejön politikában, életformában és szellemben egyaránt.

Most körülbelül ott vagyunk, hogy kezdjük tisztán látni szerepünket, az életformában beállt változások jó és rossz oldalait és a szellem embere újból megtalálta önmagát és a szellem birodalmában az eligazító támpontokat.

A bécsi döntés után egy évvel, amikor előfizetőink és olvasóink asztalára tesszük a Hitel legújabb, immár szabad magyar légkörben megszerkesztett és megírt számát, bizonyítani akarjuk, hogy szerepünk mit sem változott, csak a *Metamorphosis Transylvanicae* iránya változott.

Köszönjük olvasóinknak az eddigi megértést és ragaszkodást s kérjük továbbra is támogatásukat.

- Dr. ALBRECHT FERENC* ügyvéd és közíró, Budapest.
ARADI ZSOLT közíró, az „Európai forradalom” szerzője, Budapest.
Dr. ASZTALOS SÁNDOR ügyvéd, az Erdélyi Gazda jogi mellékletének szerkesztője, Kolozsvár.
Br. ATZÉL EDE földbirtokos, a Wesselényi lövészegylet főlövész-mestere, Kolozsvár.
Dr. BALOGH JOLÁN műtörténész, az erdélyi műemlékek kutatója, Budapest.
BERECZKY SÁNDOR ref. lelkész, Temesvár.
Dr. BIRÓ JÓZSEF műtörténész, az erdélyi barok műemlékek kutatója, Nagyvárad.
BITAY PÁL ref. lelkész, Vámosgálfalva, Kisküküllő megye.
BÖZÖDI GYÖRGY író, a „Székely bánja” szerzője, Bözöd.
Dr. CSIKY JÁNOS főorvos, Gyergyószentmiklós.
DÁNIEL ANTAL ügyvéd és közíró, Brassó.
Dr. DÁVID LÁSZLÓ r. kat. teológiai tanár, Kolozsvár.
DEBRECZENI LÁSZLÓ grafikus, a „Református templomok és tornyok” szerzője, Kolozsvár.
Dr. DEBRECZY SÁNDOR tanár, Sepsiszentgyörgy.
DOMOKOS PÁL PÉTER állami tanítóképző intézeti igazgató, „A moldvai magyarság multja és jelene” szerzője, Kolozsvár.
† *DSIDA JENŐ* író, Kolozsvár.
Dr. ERŐSS ALFRÉD r. kat. teológiai tanár, Kolozsvár.
Dr. FAZAKAS JÁNOS ügyvéd, Kolozsvár.
Dr. FEKETE JÁNOS ügyvéd, Marosvásárhely.
FLÓRIÁN TIBOR író, Szamosújvár.
FODOR PÁL mérnök, Csiksomlyó.
Dr. FOGARASI GÉZA, a M. Kir. Kereskedelmi Hivatal kirendeltségének vezetője, Kolozsvár.
GYALLAI PAP ZSIGMOND, az MTI munkatársa, „Az intelligencia és a nép” szerzője, Budapest.
† *Dr. GYÖRFFY ISTVÁN* egy. ny. r. tanár, az Ethnografia-Népelet szerkesztője, Budapest.
Dr. HALLÓSY ISTVÁN közíró, Budapest.
HANTOS LÁSZLÓ közíró, Budapest.
Dr. HEINRICH MIHÁLY orvos, Kolozsvár.

ILLYÉS ELEMÉR ügyészségi fogalmazó, Kolozsvár.
Dr. P. INCZE LAJOS, az Ellenzék belső munkatársa, Kolozsvár.
Dr. JANCSÓ ELEMÉR egyetemi intézeti tanár, Kolozsvár.
Dr. JUHÁSZ ISTVÁN egyetemi intézeti tanár, Kolozsvár.
KATONA JÓZSEF mérnök, Budapest.
KELEMEN BÉLA tanár, Kolozsvár.
KESE ATTILA ref. lelkész, Sajóudvarhely, Szolnokdoboka megye.
Dr. KISS ÁRPÁD ügyvéd, Marosvásárhely.
KISS JENŐ író, Kolozsvár.
† *KOÓS KOVÁCS ISTVÁN* író, a HITEL volt felelős szerkesztője, Kolozsvár.
Dr. K KOVÁCS LÁSZLÓ egyetemi intézeti tanár, Kolozsvár.
† *KOVÁCS JÓZSEF* író, Kolozsvár.
KOVÁCS IMRE közíró, a „Néma forradalom” szerzője, Budapest.
KÓS BALÁZS, az E. M. G. E. tisztviselője, Kolozsvár.
LAZÁNYI ENDRE tanár, Dés.
Dr. LÓRINCZI LÁSZLÓ ügyvédjelölt, Kolozsvár.
Dr. MANYÁK ERNŐ orvos, Budapest.
MÁRTON ÁRON erdélyi róm. kat. püspök, Gyulafehérvár.
Dr. MESTER MIKLÓS történész, orsz. gyűlési képviselő, Budapest.
Dr. MIKÓ IMRE ügyvéd, orsz. gyűlési képviselő, a „Huszonkét év” szerzője, Kolozsvár.
Dr. NAGY ANDRÁS, a csíksomlyói „Egészségház” főorvosa, Csíksomlyó.
NAGY ÖDÖN ref. lelkész, Kőbölkút, Kolozs megye.
NONN GYÖRGY joghallgató, Kolozsvár.
Dr. OBERDING JÓZSEF GYÖRGY közgazdasági szakíró, egyetemi intézeti tanár, Kolozsvár.
PADÁNYI GULYÁS JENŐ mérnök, orsz. gy. képviselő, Budapest.
PALOTAY GERTRUD, a Nemzeti Múzeum tisztviselője, Budapest.
Dr. PARÁDI KÁLMÁN főorvos, Kolozsvár.
Dr. PARÁDI FERENC törvényszéki jegyző, Dés.
PETROVAY TIBOR, közgazdasági szakíró, az OKH főtisztviselője, Budapest.
Dr. PONGRÁCZ KÁLMÁN ügyvéd és közíró, Budapest.
Dr. RAVASZ LÁSZLÓ dunamelléki ref. püspök, Budapest.
Dr. RÓNAI (SZEKEN) ANDRÁS egyetemi ny. r. tanár, az Államtudományi Intézet igazgatója, Budapest.
Dr. SÁRY ISTVÁN ügyvéd, Kolozsvár.
SINKA ISTVÁN ref. lelkész, Váralmás, Kolozs megye.
SZABÉDI LÁSZLÓ író, Kolozsvár.
Dr. SZABÓ T. ATTILA egyetemi ny. rk. tanár, Kolozsvár.
GY. SZABÓ BÉLA festőművész, Kolozsvár.

SZABÓ ISTVÁN, az Ellenzék belső munkatársa, Kolozsvár.
SZABÓ ZOLTÁN író, „A tardi helyzet” szerzője, Budapest.
SZEKFÜ GYULA egy. ny. r. tanár, történettudós, Budapest.
SZEMLÉR FERENC író, Brassó.
SZENCZEI LÁSZLÓ író, Kolozsvár.
SZERVÁTIUSZ JENŐ szobrászművész, Kolozsvár.
SZÜCS ELEMÉR gyárigazgató, Kolozsvár.
SZVATKÓ PÁL, a „Magyarország” főszerkesztője, Budapest.
TAMÁSI ÁRON író, Kolozsvár.
Gr. TELEKI ÁDÁM földbirtokos, az Erdélyi Gazda volt főszerkesztője, Marosújvár.
THURZÓ GÁBOR tanár, esztétikus, Budapest.
VARRÓ DEZSŐ író, Dés.
VÁSÁRHELYI Z. EMIL festőművész, a „Pásztortűz” szerkesztője, Kolozsvár.
VINCZE LAJOS tanárjelölt, Kolozsvár.
VITA ZSIGMOND tanár és közíró, Nagyenyed.

AZ OLVASÓHOZ!

A HITELEL 1940–41. évfolyamának a 2. számát szétküldve, kérjük olvasóinkat, legyenek elnézéssel a hosszú szünetért és ugyanazzal a megértéssel támogassák szemlénket a jövőben is, mint ahogy ezt a nehéz kisebbségi esztendőkből tették. A Hitelek igyekezett mindenben vállalt feladatát teljesíteni, az erdélyi magyarság égető problémáit rendszeres, tudományos megalapozottságú tanulmányokban tárgyalta és arra törekedett, hogy ezeket minél szélesebb körben tegye tudatossá. Ha e szemle olvasói is úgy érezték, hogy a Hitelek fennmaradása nemcsak a szerkesztők ügye, hanem közérdek is, úgy kérjük, legyenek megértéssel a lap anyagi kérdéseivel szemben, hogy végre gondok nélkül folytathassuk vállalt munkánkat. Tisztelettel kérjük hátralevő előfizetőinket, tegyenek eleget lehetőleg postafordultával kötelezettségüknek.

Azok az előfizetőink, akik 1940-re beküldték előfizetési díjukat, természetesen megkapják az 1940–41. évfolyamból még hátralevő számokat.

A Hitelek legközelebbi számát, az 1940–41. év 3. és 4. számát összevonva az év végén juttatjuk el előfizetőinkhez.

A HITELEL KIADÓHIVATALA

V I S S Z A P I L L A N T Á S

„Jaj azon egyénnek és kivált azon nemzetnek, mely férfiúkorba lépvén, mikor az értelem urodalmának kellene kezdődnie, még mindig szíve andalgásai után indul... Országlási rendszeremnek alapja az, hogy az észnek is külön működési köre van, a szívnek is, és hogy országlásban egyedül az észnek szabad működni, a szívnek ellenben jóra, nemesre gerjesztésen kívül még motszanni sem.” (Széchenyi: A kelet népe).

A HITEL ELSŐ SZÁMA félévtizeddel előbb, 1936 februárjában jelent meg. Fehér címlapján jelképként sorakoztak a „Hitel” 1830. évi első kiadásának felnagyított címbetűi s szótlan beszéddel tanuskodtak a szerkesztők széchenyies hitvallása mellett: *A hitel tágas értelemben: hinni és hihetni egymásnak.*

A nevet előbb egy ujság-formátumú félhavi lap tette ismertté, a „kis” Hitel, melyet 1935 januárjában néhány húszévkörűli főiskolai hallgató és író alapított (szerkesztő: *Koós-Kovács István*, a fiatalon elhunyt költő, főmunkatársak: *Bözödi György, Cselényi Béla, Flórián Tibor, Heszke Béla, Juhász István, Kárász József, Kiss Jenő, Makkai Ernő, Makkai László, I. Nagy Géza, Szabédi László, Szabó Lajos, Senczei László, Tóth Zoltán, Venczel József és Vigh Károly*); az új Hitel azonban mindenben formában, célkitűzésben és szerkesztésben egyaránt különbözik emettől, mely rövid féléves élete alatt csak annyit tehetett, hogy megvitatta az akkor éppen időszerű nemzedéki kérdést, fölvetette a nemzeti önismeret néhány fontos szempontját s megajándékozta szellemi életünket a *Hitel* folyóiratnévvel. Az új Hitel már nem nemzedéki lap, hanem nemzetpolitikai szemle és nem a szépirodalom, hanem a tudomány felé tájékozódik. „Egymásról alig tudó, bár egyként gondolkodó „egyedüllévő magyarok”, akikhez a Hitel szól” – írják a szerkesztők. – „Közvéleményt alakítani, az együttmenetelés lelki feltételeit megteremteni, – ez a cél. Az átszervezés: az új forma, a munkatársi kör kiszélesítése, a folyóirat új jellege egyaránt ezt szolgálják: *a való tények feltárásával, a meggondolkoztató igazságok rendszerezésével a cselekvő fiatal magyarok életútjának tudományos megalapozását nyújtani.* Nem önző különállás, még kevésbé meggondolatlan elkülönülés ez. Ugy érezzük, sokak ajkáról szabadítjuk fel a szót, amikor *tudományos eredményekre támaszkodó és a közírás eszközeivel élő nemzetpolitikai szemlénk a fiatal magyarság önmagába vetett hitét küldetéssé akarja öntudatosítani s hitelt akar szerezni mély gyökerű igaz hitének.*” *Tanuságot teszünk az erdélyi fiatal magyarság hitéről s népünk önmagába vetett hitelét óhajtjuk.*”

A HITEL NEMZETPOLITIKAI MAGATARTÁSA

a) A „második kör”

A HITEL mint „nemzetpolitikai szemle” az erdélyi magyarság legnehezebb időszakában igyekszik szellemi hatást gyakorolni. A mostoha időjárás érleli a politikai mélabút és gyűjti a közéleti keserűséget, melynek hatása alatt a „Magunk revíziójá”-ban kisebbségi életprogramot fogalmazó *Makkai Sándor* dacosan kijelenti, hogy kisebbségben nemzeti életet élni nem lehet. A Hitel ezzel szemben a „második kör” problémáját veti fel. „A kisebbségi futam első köre lezárult. 1921-ben a Kós Károlyék *Kiáltó Szó*-ja adta meg a rajtot és másfélévtized után Makkai torpantja meg a futókat: *nem lehet*. Egy éven belül immár másodszer nyílik alkalmunk határozottan szembeszállni a reménytelenség prófécijával. Németh László a magyarság belső erőtlenségét látva „fogadta szívébe az obsitot: protestantizmus, magyarság és halál egy itten”. Makkai Sándor nem a magyarság belső erőinek meggyengüléséből, hanem a mai európai helyzet vizsgálatából vonja le ugyanezt a következtetést. A nemzet-halál e mindegyre visszatérő víziója nem új keletű, a magyar nemzetnek alapvető sajátsága, „a kicsi nép, de nagy nemzet” állandóan összeütköző ellentétéből folyik”. Lássuk tehát az igazságot: „Az erdélyi lelkiséget oly hűen kifejező *Reményik Sándor* pár évvel ezelőtt ezt a címet adta egyik versének: *Ahogy lehet*. Valóban: az első kör feladatait és lelkiségét tökéletesebben, mint e két szóban, megfogalmazni nem is lehetett volna. A lemondás heroizmusának hangja ez, az állandó visszavonulásnak, de a mégis megmaradásnak az ígéje. Éltünk és élünk: *ahogy lehet*. Ez a képesség nagy erény. De veszedelemmé válhatik, ha a lélek rugalmasságának elvesztését vonja magával. Mivel mindegyre csak *hátra* néztünk s mértük az utat, amelyet még *visszafelé* megtehetünk, a figyelem elterelődött azokról a lehetőségekről, amelyek mégis megmaradtak számunkra. A megtartás, konzerválás legfontosabb feladatunk lévén, ez az igyekezet meghatározója lett törekvéseinknek és szükségszerűen magával vonta az újítástól, átalakítástól való írtózást. Így történhetett meg, hogy intézményekben változás csak azután következhetett, miután az élet már ténylegesen megvalósította azt. Az élet követelményei és intézményeink működése között nagy úr képződött, melyet betölteni csak nagy anyagi és szellemi áldozattal és erőfeszítéssel lehetséges”. „Szükséges végre már látnunk, hogy *mi az, amit lehet és amit nem lehet*. *Lehet* megmaradni magyarnak, de *nem lehet* megmaradni régi szellemmel, ha az idő megváltozott. *Lehet* kisszerű viszonyok között is nagyot alkotni, de *nem lehet* közösségi szellem és áldozatos lélek nélkül. *Lehet* kis népnek lenni, de *nem lehet* mégis nagy nemzetnek, ha lélekkel nem pótoljuk ki azt, ami a számból hiányzik. *Lehet* nyomorúságosan is élni, de *nem lehet* anélkül, hogy ne tudnánk, miért tesszük. *Lehet* eredményesen is küzdeni, de *nem lehet* anélkül, hogy

a magunk harcmódorát az ellenfelénél tökéletesebbé ne tegyük. *Lehet* intézményeink élén állni, de *nem lehet* intézményeket eredményesen vezetni, míg a vezetőség nem válik olyan élő szervvé, mely a nemzeti társadalomban lüktet és dolgozik. *Lehet* állandóan visszahúzódni, de *nem lehet* egy lépést sem előre menni, míg a nemzet nem bízik magában”.

„UTUNK ezer veszély és kísértés között vezet, mindegyre akadályokba ütközünk, mint egykor az Ittakába hazatörekvő Odisszeusz, akin a hatalmas tengeristen, Poszejdon próbálgatta erejét. Van egy ország, ahol az éhségtől és szomjúságtól elkínzott hajósokat mézédés lótszgyümölcsrel kínálják, de Odisszeusz a vágyakozástól síró társait a hajópadok alá köti, mert tudja, hogy aki a „virágzó étel”-ből eszik, az elfelejti hazáját s örökre a lotofágok országában marad. Megküzd Polifémossal, a félszemű óriással, aki az embereket földhöz csapja, mint valami kutyakölyköt s úgy eszi meg csontostól, belestől. Hermes segítségével megmenekül Kirke csselfogásaitól, aki minden férfit elhódít és sertéssé változtat. Átvergődik a halálos veszedelmű sziklaszoroson, melynek egyik feléről Szcilla fenyegeti „akinek hat hosszú nyaka van s szörnyű feje mindegyik élén”, a másik oldalon a vad Karibdisz. Elszakítja magát Kalipszótól, aki örök fiatalságot és gondtalanságot ígér. A szirének éneke elől társai fülét viasszal önti be, magát pedig a hajóárbóchoz kötteti. Nem mer enni a napsistennek, Héliosznak széleshomloku barmaiból, mert fél a bosszútól. Neki pedig el kell jutni a napsugaras Ittakába, ahol felesége, a bájos és okos Penelopé és fia, az isteni Telemakosz várnak reá. Ezért küzd ezer veszéllyel, küzd a reménytelenség érzésével, ami a legveszedelmesebb, megtagad magától mindent, ami késleltethetné vagy megakadályozná útjában, nem hall mást, nem lát mást, mint a távoli ittkai partot. Odisszeusz, a „sokfortélyú”, az „isteni tűrő” keresztül verekszi magát minden akadályon, tudja, hogy nem szabad hallgatnia a szirének énekére, nem ehét a lótszgyümölcsből, hogy nem szabad magáról egy pillanatig se megfeledkeznie, mert minden sarokból veszély fenyegeti s az öntudata, a leleménye, az okossága az egyetlen fegyver. Odisszeusz a magára hagyatottak küzdelmének és győzelmének örök jelképe, aki eszével, fegyelmezettségével, a csábítások ellen való elzárkózásával győzött.

A mi Ittakánk, a sóvárgott és távoli part *önmagunkban* van. A kiinduló pont és célpont tehát egymást keresztezi, óhaj és kívánság, a teljesítés és a megadás lehetősége összekeveredik. A két szem-pár csak egymás felé fordul s néha egyirányba néz, de sohasem azonosul mindaddig, míg a nemzet egy nagy pillanatában reá nem ébred a maga hivatására. Mivel sok a veszély és a kockázat nagy, tudatos látás kell, vizsgálni szüntelenül önmagunkat, a célt, lemérni a haladás irányát s a megtett utat, s megpróbálni a lehetetlent: *történelmi kritikával nézni azt ami csak a jövőben válik majd történelemmé.*”

b) „Unalom nélküli vigyázás”

„A BELSŐ MUNKÁTÓL, a szervezéstől, a magyarság lelkének és testének acélossá tételétől remélhetünk csak eredményeket. Az acélrugózatú nemzeti test ott tágul, ahol a nyomás enged, de ha a nyomás nő, akkor sem törik el, csak összeszűkül. Ha politikai tekintetben az idősebb és fiatalabb nemzedék ellentétéről beszélhetünk, annak gyökereit itt találhatjuk meg. *A fiatalabb nemzedék a belső munkát tartja elsőrendű, sőt kizárólagos fontosságúnak*, viszont az idősebb nemzedék e munka fontosságának belátása mellett sem tud szabadulni a régi politikai iskola felfogásától, mely szerint az önvédelmi harc a parlamentben játszódik le Látszatra az önvédelem fogalmában is több a negatív és passzív vonás, mint a pozitív és aktív. Ha az önvédelmi harc közjogi területen folyik, ha obstruálásban és sérelmi politikában jelentkezik, feltétlenül. Viszont *ha társadalmi szervezéssel próbáljuk a nyomást kikerülni, ha „unalom nélküli vigyázással” építjük a nemzettestet, akkor rálépünk az erőt sugárzó magyar lélek útjára*. Egy másik tényező is segít. A régi politikai rend rétege megvékonyodott, aki maradt, az ha nem nemzeti érdekből, úgy „rendi önzésből” a néphez kényszerül s az önvédelmi harcnak új beállítottsága párosulva a néppel való együttéléssel, megteremtik az új magyar lélek születésének feltételeit. Az újból alkotóvá vált magyar lélek kisugározza majd erejét a politikai, gazdasági és közművelődési élet minden megnyilvánulására. Mert ha a gazdagságot nem garasokban és osztalékokban látjuk, hanem lehetőségekben és lelkeségben, az erdélyi magyarság ma is gazdag. S ez a gazdagsága egyben az egyetemes magyarság iránt fennálló hivatására is reámutat.”

c) *Új Metamorphosis Transylvaniae*

„A KISEBBSÉGI SORS az elé az új feladat elé állította a magyarságot, hogy mindazokat a közösségi szükségleteket, melyeket addig az állam elégített ki, társadalmi úton pótolja. A társadalom irányító és feladatokat megszabó rétege viszont, ugyanaz a sorsfordulat által, amely ez elé az új feladat elé állította, életlehetőségeit vesztette el. Egyfelől bekövetkezett a társadalom felbomlása, másoldalról viszont egyre sürgetőbben jelentkezett *a társadalmi szervezés szükségessége*: bontó és építő tényezők keveredtek tehát össze, sokszor egy emberben is és összekuszáltan egész társadalmunkban. Két évtizedes tehetetlen vergődésünk ennek a két tényezőnek harcából fakadt. A társadalomszervezet s hosszú idő alatt épül fel és bármelyik részébe törő erőszakos csonkítást az egész megérzi. Ennek a szervezetnek külső keretét és fejlődési lehetőségeit az állam szabja meg. Az erdélyi társadalom új államkeretbe szakadt. Lehet-e társadalmi fejlődés szempontjából ellentétesebb két végletet találni, mint a feudális és történelmi erőkre építő Habsburg-birodalom és Románia között van?

Két nagy metamorphozisa volt Erdély magyarságának. Az első Erdély önállóságának megszűntetésével következett be. Egykori iratokból, naplókából, feljegyzésekből láthatjuk, hogy az első metamorphozis milyen gyors, szinte rohanó volt, egy félévszázad alatt megváltozott Erdély társadalmának képe nemcsak alkatában, hanem szellemében is. A XVIII. század vége felé az egykor egységes erdélyi társadalom a rendi tagozódás minden árnyalata szerint megszűnt, kialakult a főúri osztály, kialakult a nagybirtok s ezt a rohamos ütemet követve mosódott el a fejedelmi Erdély érintkezési és hogy modern szóval éljünk: magatartásbeli formája: a patriachalitás is.

Nyugaton a XVIII. század vége és a XIX. század eleje a polgárság térfigyelésének ideje. Erdélyben erről szó sem lehet. Az egykor virágzó céhrendszer ebben az időben bomlik fel, a kézműiparosság jelentéktelenedik, a kereskedelem – a török visszahúzóásával – a kelet nyugati kereskedeleméből kiesik s egyre veszít jelentőségéből. A polgárság csak jóval később, a XIX. század vége felé kezd kialakulni, de ez már nem a polgárság természetes fejlődésének az útja: az 1867 után megnyíló állami állásokat s a kapitalizmus beköszöntésével szaporodó kereskedelmi-hivatalnoki pályákat özönlik el s párhuzamosan nő a magyarságtól idegen, annak eszméit befogadni nem tudó, főképp kereskedő és latáner polgárság száma is. Az inkább nemzetiségi vidékeken felállított ipartelepek és bányák viszont az agrárválság által sújtott földműves lakosság nagy tömegeit vonzzák magukhoz. A földműves nép helyzete változatlan maradt, nemzetfenntartó szerepét és jelentőségét nem ismerték fel, egy-egy választás elszünetelt ideje alatt élhette ki csak politikai önérvényesítését.

1910-ben az erdélyi magyarság az összlakossághoz viszonyítva a következő tagozódást mutatta: míg az összlakosságnak csak 34.3%-át tette ki, addig a bányászatnál 41.2%, a véderőnél 48%, az iparban 52.55%, a nyugdíjas, tőkepénzes csoportban 55.6%, a közszolgálat és szabadfoglalkozásban 59.4%, a kereskedelem, hitelélet keretében 59.8%, a közlekedésnél 74.2%-kal, tehát jóval arányszámán felül volt képviselve, míg az östermelők csoportjában arányszámán alul, csak 26%-kal szerepelt.

A második Metamorphosis Transylvaniae ebben a félig kialakult állapotban találta a magyarságot. Célzatosság nélkül alig lehet: a *második eltörli és megszünteti mindazt, amit az első megteremtett*. Az első metamorphosis révén kialakult a főúri osztály, grófi és bárói címeket adományozott, a második eltörölte ezeket. Az első folyamánként alakult és megszilárdult a nagybirtok, a második első dolga kisajátítani azokat. A középosztály állami hivatalokba tódult, az új államhatalom szélnek engedte őket. Munkavédelmi törvénytervezetek, ügyvédi és másfoglalkozású ú. n. „arányosítási” mozgalmak végzik be a sort.

Mi maradt meg s mi maradhat meg? Egyoldalon a földművesosztály kezén lévő föld, a fojtogatás dacára ellenálló kisipar s az ipari munkásság, másoldalon a megmaradt birtokosoknak, szabadfoglalkozásúaknak és a kisebbségi szervezetekben elhelyezkedettek-

nek vékony rétege. Kisebbségi sorsban nem fejlődhetik ki olyan mérvű osztálytagozódás, mint önálló állami létben és az eddigi elválasztó falakat gyorsan mossa, mállasztja az idő”.

d) *A Magyar Szövetség, mint erkölcsi principium*

„A SORSVÁLTOZÁS – ismételjük – az elé az új feladat elé állította a magyarságot, hogy mindazokat a szükségleteket, amelyeket addig az állam elégített ki, társadalmi úton pótolja. Most meg kell állapítanunk s melyek ezek a szükségletek. Két nagy összefogó csoportra oszthatók az *értékvédelemre* és az *érdekvédelemre*. Az értékvédelem általános, minden emberi társadalomban központi jelentőségű tevékenység, célja a testből és lélekből álló ember testi és lelki létezésének minél teljesebb és tökéletesebb szolgálata. De mivel a testi élet elsősorban gazdasági, illetve jóléti követelményekkel lép fel, a lélek viszont kultúralkotásokra hivatott, természetes, hogy az érdekvédelmi kör, mely a jólét és a kultúra terjesztésére és védelmére szolgál, semmivel sem kisebb jelentőségű, mint az értékvédelem. Egymást feltételező, egymással szorosan kapcsolt, kettős nemzeti tevékenység ez: a test és a lélek védelme a test és a lélek művelése segítségével. *Értékvédelem* az első, magába foglalván az *erkölcs* és az *egészség* védelmét, mert az ember alapvető, alkotó értékeit oltalmazza; viszont *érdekvédelem* a második, magába ölelvén a *gazdasági*, *közművelődési* és *politikai tevékenységet*, mert itt egy idegen nép érdekkörével állunk szemben, az *önsegély* megnyilatkozásai tehát e körbe tartoznak.

Egy magára utalt népszervezet, mely nélkülözi az állam jótekonyságát, s mely akadályozva van nemzeti léte természetes kifejtésében, négyes tevékenységre utal:

1. Lélekvédelem, azaz erkölcsvédelem,
2. testvédelem, azaz egészségügy,
3. a jólét biztosítása, azaz gazdaságvédelem,
4. a kultúra ápolása, azaz műveltségvédelem.

Ezt a négyes tevékenységet őrzi és biztosítja a politikai tevékenység.

Szervesen kapcsolt működési irányok ezek. A létfenntartás nemcsak gazdasági, nemcsak művelődési, nemcsak élettani és nemcsak erkölcsi követelményekkel rendelkezik – egymástól függetlenül, aszerint, hogy honnan szemléljük a nemzettestet, – hanem *totális* követelményekkel állunk szemben, amelyek keretében az egyes tevékenységi ágak nem öncélúak, hanem csak részletek. Sőt anarchiát teremt, ha ezek a tevékenységek külön-külön indulnak meg, ha közöttük nem rendeződik az elgondolás, a terv és a kivitel. Ezeknek a tevékenységeknek, melyek a társadalomnak, ennek a nagy szervezetnek igényeit elégítik ki, épp úgy észrevétlenül együtt kell működniök, mint ahogy az emberi szervezet különböző szerveinek működése nem választható el egymástól.

Mindebből következik, hogy eszményünk a kisebbségi élet kezdő esztendeinek nagyszerű terves a sokat emlegetett *Magyar Szövetség*, amely számunkra nemcsak szervezeti elv, hanem elsősorban magatartásbeli elv, erkölcsi principium.” „Szervező elv, hiszen megkívánja, hogy intézményeink között az önrendelkezés sérelme nélkül tervszerű együttműködés jöjjön létre, de hangsúlyosabban fegyelmező elv, mely szigorral követeli, hogy az önös és a társulati s még inkább a csoportérdek az általános nemzeti érdeket szolgálja, és nevelő elv, mely a népközösségi tudat elmélyítésének igényével lép fel, sorompóba szólítva százados hagyományainkat s nemzetünk áldozatra kész lelkületét. Széchenyi nemzetiség-eszméje éled ezzel újra, a külső helyett a bentlévőt, az erkölcsi tartalmat figyeljük, a formalista szervezkedési láz – mondjuk – hiábavalóan emészti erőnket, ha előbb törvénnyé nem lesz az erkölcsi principium s az, hogy minden egyes és minden közület úgy éljen, tervezen és munkálkodjék, mintha az eszményi Szövetség valóságos tagja volna”.

e) A nemzetpolitika szélesebb értelmezése

AZ ELŐZŐKBEN bizonyítani igyekeztünk, hogy amikor a Hitel hasábjain politikáról beszéltünk, a szónak mindig tágabb, nemzetpolitikai értelmére gondoltunk. Ez a nemzetpolitika tehát a népközösséget szerves egységnek látja, „melynek nemcsak közjogi igényei vannak, hanem gazdaságiak, közművelődésiek, egészségügyiék és erkölcsiek is”. Nem lehet elsőbbséget biztosítanunk egyiknek sem, hanem a párhuzamosságot kell hangsúlyoznunk. A művelődéspolitiká például „a nemzet életében ugyanolyan alapvető szerepet tölt be, mint a gazdaságpolitika. Nem különálló, minden más életmegnyilatkozástól független, öncélú tevékenység, mint ahogy a gazdaságpolitika sem az”. Egyformán fontosak, mert „a művelődéspolitiká és eredménye, a helyesen értelmezett műveltség, akárcsak a gazdaságpolitika s eredménye, a viszonylagos anyagi jólét – valamely nemzet vagy nemzettest életigenlésének egyként elsőrendű megnyilatkozásai”. A művelődéspolitiká kérdései újra és újra felbukkannak a Hitel hasábjain. Érthető ez, hiszen „a közművelődési munkakör a népközösség létének lelki és szellemi feltételeit oltalmazza, a nemzeti személyiségépsége felett őrökdi és a továbbfejlődés útját építi”. S az erdélyi magyarság közművelődésügye korántsem mutat egészséges képet, „belső elvi alapvetése laza és szakadozott, az egységes irányítást nélkülözi, intézményei nem a feladatoknak megfelelő rendszer parancsszavára, hanem ötletszerűen létesültek.” Így, „a nemzet lelki szükségletei legtöbb területen hiába várják a számbavevőt, a nép- lélek igényei kielégületlenül sorvadnak, két évtizeden át nem öntudatosult a felismerés, hogy népközösségünk életében a művelődéspolitiká éppen olyan alapvető szerepre hivatott, mint a gazdasági és társadalmi politika”. Öntudatos, szilárd népi egység megeremtése a cél s így a népnevelés kérdése nyer különös hangsúlyt. „Nevelésünk célja a közösségi érzés és felelősségtudat kialakítása”, nemzeté akar-

juk nevelni azokat, akiket a közös származás, nyelv, történelmi mult közös műveltség és közös sors összeköt, mert „a jövőbe csak azok, a népek menthetik át életüket, amelyek munkába tudják állítani összes szellemi és erkölcsi erőiket”. Művelődéspolitikai, neveléspolitikai, művészetpolitikai, egészségpolitikai kérdései egymásba kapcsolódnak s a Hitel igyekezete arra irányul, hogy minden kérdéskör megtalálja a maga munkálóját.

A gazdaságpolitikai kérdéseit sem lehet elhanyagolni, hiszen „szervezett gazdasági ellenállás nélkül meddőnek látszik minden politikai küzdelem”. S az önmaga erejére, saját társadalmi és gazdasági erőire utalt nép életerős közösségét csak a „faji összetartás, a közös gazdasági érdekek kölcsönös védelméből fakadó társadalmi szolidaritás, áldozatkészség és együttműködés teremtheti meg”. Tehát az erdélyi magyarságnak olyan „gazdasági közösség megteremtésére kell törekednie, amely nemcsak felesleges javait, tőkét, munkaalkalmait, fogyasztását adja át másoknak s csak a hiányzót szerzi be idegen forrásokból”. Tudatosítanunk kell, hogy „minden, népközösségünk valamelyik tagjához tartozó ingó és ingatlan vagyon jogilag ugyan magánvagyon, de faji értelemben népközösségi vagyont képez, amelynek megtartása, megőrzése és növelése az egyeseknek nemcsak önmagukkal, hanem nemzeti közösségükkel szemben való kötelessége is. A nemzeti közös vagyon eme tudatának nem szabad eltűnnie még akkor sem, ha kényszerítő körülmények a vagyonok elidegenítését teszik szükségessé”. A kisebbségi magyar gazdaságpolitikának célja tehát „az összes gazdasági erőforrásoknak a maga népi céljainak szolgálatába állítása, ezeknek gazdasági céljaira való felhasználása felett éber figyelemmel őrködni, gazdasági tényezői között a tervszerű együttműködést megteremteni”. S eredményessé mind a gazdasági, mind a művelődési vagy társadalmi politikát csak „erős közösségi szellem, belső önfegyelem és tudatos áldozatkészség, minden önös érdek háttérbeszorítása teheti”.

A HITEL TUDOMÁNYOS SZOLGÁLATA

A HITEL azonban nemcsak politikai szerepet vállalt, abban a formában, hogy politikai ideákat taglalt, politikai eszményeket sugalt és politikai bírálatot gyakorolt, hanem vállalta – éppen politikai szerepének tárgyilagos betöltése érdekében és a nemzeti önismeretre való törekvése alapelveinek megfelelően – „a való tények feltárását”, „a meggondolkoztató igazságok rendszerezését” s ezzel „a cselekvő fiatal magyarok életútjának tudományos megalapozását”. Szerkesztői olyan nemzetpolitikai szemlélet akarnak, amely „tudományos eredményekre támaszkodhatik”, habár „a közírás eszközeivel” él, mert az adott helyzetben és körülmények között erre van szükség.

Az elegyítés kényes feladat volt, de sikerült. Sikerült, mert *a nemzeti realizmus* a Hitel hirdette politikai tan s *a nemzeti társadalom valóságának vizsgálata* az a tudományos célkitűzés, melyet a Hitel magáévá tesz. Ez a kettő nem idegen egymástól, habár az egyik

politikum és a másik tudomány. Mert a Hitel a társadalmi valóság főbb tényeinek megismerése nyomán jut el a nemzeti realizmus politikai álláspontjához s úgy fogalmazza meg e politikai tan lényegét, hogy az továbbra is szoros összefüggésben marad a társadalomvizsgálattal. A *realizmus* számára nem jelent többet vagy kevesebbet a szó igazi értelménél: tényekre, adottságokra, szükségletekre akar építeni – s ez a realizmus azért *nemzeti*, mert a tények, adottságok és szükségletek kivizsgálása alapján szerzett tapasztalatokat gyakorlatilag „a népi és szociális erejében és tartalmában megújított nemzet szolgálatába akarja állítani”.

Az „erdélyi helyzet” feltárásában rövid néhány év alatt sikerült is elérnie azt, hogy a Hitel egyes számai s évfolyamai az erdélyi magyar társadalmi viszonylatok és kérdések szempontjából *kézikönyv*-számba mentek s használtattak. A szerkesztők tudatosan törekedtek is erre – látván az ilyen irányu szükségletet, – s előre megállapított rendszer alapján dolgoztatták fel az egyes kérdésköröket. **Társadalmi analízisek:** *Albrecht Dezső:* Az építő Erdély – A második kör – Társadalmunk átalakulása – Új helyzetben; *Dániel Antal:* A nemzedékváltás kérdései; *Nagy Ödön:* A mai főiskolás ifjúság; *Venczel József dr.:* Az eltorzított nemzedékfogalom; **a kisebbségi jog körébe vágó fejtegetések:** *Fazakas János dr.:* A kisebbségi jogvédelem útjai; *Mikó Imre dr.:* A romániai magyar kisebbség panaszai a Nemzetek Szövetsége előtt – Románia új alkotmánya – A román kisebbségi statutum; **művelődéspolitikai tanulmányok:** *Biró József dr.:* Az erdélyi magyar műemlékpolitika feladatai; *Bözödi György:* Az erdélyi színjátszás; *Debreczy Sándor:* Irodalmi műveltségünk néhány kérdése – Népművelődésünk néhány kérdése; *Domokos Pál Péter:* A magyar népzene és énekkari műveltségünk; *Györffy István dr.:* Az új magyar művelődés alapjai; *Jancsó Elemér dr.:* Gróf Mikó Imre, a művelődéspolitikus; *Lazányi Endre:* Mit olvas a diákság? *Márton Áron:* Népművelésünk feladatai; *Parádi Ferenc dr.:* Népkönyvtáraink helyzete; *Vásárhelyi Z. Emil:* Remete-művészek; *Venczel József dr.:* Művelődéspolitikai vázlat – Művelődéspolitikai terv; *Vincze Lajos:* Sítér község énekkultúrája; *Vita Zsigmond:* A tanárkérdés a nemzetnevelés szolgálatában – Középiszkolai nevelésünk és követelményei – A nép hagyományvilága és nevelésügyünk – A magyarság kérdései nevelésünkben; **gazdaságpolitikai tanulmányok:** *Fodor Pál:* A székely közbirtokosságok néhány időszerű kérdése; *Oberding J. György dr.:* Románia mezőgazdaságának átszervezése; *Petrovay Tibor:* Kisebbségi magyar gazdaságpolitika; *Sáry István dr.:* A romániai szövetkezeti mozgalom – Diákszövetkezeti mozgalom; *Vita Sándor:* A Székelyföld iparosítása – A Székelyföld önellátása – Erdélyi szövetkezetek – Gazdasági Tanács – Erdély mezőgazdaságának helyzetképe; **egészségügyi tanulmányok:** *Csiky János dr.:* A gyergyói nép táplálkozása; *Heinrich Mihály dr.:* A nép táplálkozása kalóriaértékben; *Manyák Ernő dr.:* Adatok Ditró népegészségügyéhez; *Nagy András dr.:* A népegészségvédelem megszervezése – Egészségpolitikai vázlat – Népegészségügy; *Parádi Kálmán dr.:* A néptáplálkozás; *Szűcs Elemér:* Magyar sport Erdélyben; **statisztikai és társadalomismereti tanulmányok:**

Albrecht Dezső: Falusi iskolásgyermek; *Bitay Pál*: A falu értelmiségi rétege; *Bözödi György*: A Székelyföld kapujában; *Dávid László dr.*: Kolozsvár főiskoláinak magyar hallgatói; *Domokos Pál Péter*: A moldvai magyarság történeti számadatai; *Fekete János dr.*: Ügyvédek, orvosok, mérnökök adózása Erdélyben; *Fogarassy Géza dr.*: Románia külkereskedelme; *Illyés Elemér*: Egyke helyett kivándorlás; *Incze Lajos*: Parajd község és népe – Korondi fazék; *Kelemen Béla*: Egy osztály keresztmetszete; *Katona József*: Lakásépítés Romániában; *Kós Balázs*: Egy falu mezőgazdaságának rajza; *Nagy Ödön*: Szórvány és beolvadás; *Nonn György*: Telepes község a határmentén; *Oberding J. György dr.*: A vándorló bukovinai magyarok – A bukovinai magyar népcsalád; *Sinka József*: Adatok a kolozsvári iparos és kereskedő ifjúság társadalmi viszonyainak tanulmányozásához; *Rónai (Szeben) András dr.*: Erdély népmozgalma; *Venczel József dr.*: Néhány adat a székely kivándorlás hátteréből – Az 1935–36 évi statisztikai évkönyv tájékoztató adatai – Öt oltmenti székely község népmozgalma – Csík népe és népesedési viszonyai; *Vita Sándor*: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás köteteiben; **irodalmi és művészeti tanulmányok**: *Balogh Jolán dr.*: Magyar mecénások Erdélyben; *Biró József dr.*: Nemzeti művészet; *Kéki Béla*: Írás és nemzedék – Népzsenék és a cigányzene; *Padányi G. Jenő*: A magyar nép építészete; *Palotai Gertrud*: Népi szötteseink és varrottasaink; *Thurzó Gábor*: A második erdélyi nemzedék költői; *Vita Zsigmond*: Nemzeti hivatástudat irodalmunkban.

A Hitelnek a nemzeti önismeret célját szolgáló erőfeszítései legalább olyan méretűek, mint az a szándéka, hogy az erdélyi valóság-
nak megfelelően alakítsa át sok előítélettel s gátlástól terhes erdélyi
közvéleményünket. Példa erre az előbbi felsorolás, de erre utal a
kiadványok jegyzéke is, mely az *Erdélyi Tudományos Füzetek* (szer-
keszti: *Dr. György Lajos*, az Erdélyi Múzeum Egylet kiadása) mel-
lett a legjelentékenyebb erdélyi füzetes kiadványok sorát öleli fel.

A HITEL KÜLÖNLENYOMATAINAK JEGYZÉKE:

1. *Albrecht Dezső*: Az építő Erdély.
2. *Fazakas János dr.*: A kisebbségi jogvédelem útjai.
3. *Parádi Kálmán dr.*: A néptáplálkozás.
4. *Venczel József dr.*: Művelődéspolitikai vázlat.
5. *Mikó Imre dr.*: A romániai magyar kisebbség panaszai a Nemzetek Szövetsége előtt.
6. *Palotay Gertrud*: Népi szötteseink és varrottasaink.
7. *Venczel József dr.*: Öt székely község népmozgalma.
8. *Szabó T. Attila dr.*: Az első munkatábor.
9. *Mester Miklós dr.*: A nemzetiségi küzdelmek tanulsága.
10. *Heinrich Mihály dr.*: A nép táplálkozása kalóriaértékben.
11. *Balogh Jolán dr.*: Magyar mecénások Erdélyben.

12. *Sinka József*: Adatok a kolozsvári iparos és kereskedő ifjúság társadalmi viszonyainak tanulmányozásához.
13. A Vásárhelyi Találkozó.
14. *Juhász István dr.*: Az újértelmű román nacionalizmus.
15. *Szabó T. Attila dr.*: Az erdélyi magyar társadalomkutatás.
16. *Mikó Imre dr.*: Románia új alkotmánya.
17. *Nagy Adrás dr.*: Egészségpolitikai vázlat.
18. *Mikó Imre dr.*: A román kisebbségi statutum.
19. *Nagy Ödön*: Szórvány és beolvadás:
20. *K. Kovács László dr.*: A finn néprajzi mozgalom.
21. *Sáry István dr.*: A romániai szövetkezeti mozgalom.
22. *Maniyák Ernő dr.*: Adatok Ditró népegészségügyéhez.
23. *Győrffy István dr.*: Az új magyar művelődés alapjai.
24. *Parádi Ferenc dr.*: Népkönyvtáraink helyzete.
25. *Oberding J. György dr.*: A bukovinai magyarság településtörténeti és társadalomrajzi vázlata.
26. *Vita Sándor*: Erdély mezőgazdaságának helyzetképe.
27. *Bíró József dr.*: Az erdélyi magyar műemlékpolitika feladatai.
28. *Jancsó Elemér dr.*: Gróf Mikó Imre, a művelődéspolitikus.

ÉS AMI EZUTÁN KÖVETKEZIK...

MEGINDULÁSA ÓTA – miként az előbbiekből ez ki is tűnik – a Hitel arra törekedett, hogy az erdélyi magyar élet hasznára *totális szellemi szolgálatot* valósítson meg. Politikai síkon éberem került a napi politika veszedelmes zátonyait, egyoldalúságra hajtó sodrását; a *nemzetpolitikát* választotta munkaterületül s itt a helyzet változását állandóan figyelve, mindenekelőtt általános érvényű politikai eszmekör kialakítását igyekezett munkálni, de ezután arra törekedett, hogy a részletekben is kimerítő rendszert dolgozzon ki. A tudomány síkján az erdélyi magyarság önismereti hiányait próbálta eloszlatni azzal, hogy statisztikusok, valamint táj- és népkutatók számára megnyitotta az anyagközlés lehetőségét, sőt maga körül olyan munkatársi kört szervezett, amely elsősorban éppen a táj- és népkutatás terén tevékenykedett. A Hitel szerkesztői előtt eszményi célkitűzés volt, hogy az erdélyi magyarság kérdései sorában egy se maradjon földolgozatlan, az élet egyetlen viszonylatában se maradjanak homályos pontok, káros előítéletek, erőt pazarló illúziók; az erdélyi magyarság kérdései *teljességükben* és *valóságukban* álljanak az erdélyi magyarság felelősei előtt. Mert új és ellenálló magyar életet csak *a minden irányban való tájékozottság és a valósághoz való hűség* alapján lehet kitervezni és megvalósítani.

Talán az erők is gyengék voltak és az idő is rövid volt ahhoz, hogy ezt a célkitűzést egészében meg lehessen valósítani, mégis a Hitel eddig kiadott négy teljes évfolyama – nem tagadjuk – meg-

elégedéssel tölt el, mert úgy érezzük, megtettünk mindent, ami lehető volt. Mégpedig *tudományos szervezet és anyagi biztonság nélkül*. Mert most, amikor szemlénk kisebbségi időszakát lezárjuk, be kell vallanunk, hogy a Hítel jóformán a semmiből jött létre; írói, munkatársai, szerkesztői honorárium nélkül dolgoztak; a lap fenntartója csupán az előfizetők (s nem egyszer a szerkesztők) áldozatkészsége. S ha még számításba vesszük, hogy a munkatársak javarésze gyakorlati ember s egészen kis hányad tudománymívelő, – úgy még magunk előtt is sokszor érthetetlen, mikép sikerült a munka folytonosságát és zavartalanságát öt éven át biztosítani. Hálásak is vagyunk azoknak, akik munkájukkal, együttérzésükkel s támogatásukkal vállalt feladatunk teljesítését lehetővé tették.

Erkölcsei kötelezettséget jelentett számunkra az eleve megállapított program és terv: szolgálatot. Munkánkat sem az önös érdek, sem az egyéni haszonelv nem ösztönözte. Az előbbit közéletünk szelleme, az utóbbit helyzetünk ítélte halálra. Csak *a szolgálat szelleme* volt élő és hatékony erő; s ezt – bár nagyot fordult azóta a világ s ma már lehető a politikai haszonlesés is és eredményre vezető az egyéni haszonelv is – őrizni kívánjuk e lapokon s abban a körben, amely e lapokon megnyilatkozik. Fölületessé, formalistává, önzővé vedlő társadalmunkban legalább a szellem csoportjainak védeniök és oltalmazniök kell a nemzeti létfenntartásnak kisebbségi időnkben megszületett lelkét: *a szolgálat szellemét*.

Az következik tehát, aminek következnie kell. Tágultabb lehetőségek között, szabadabb levegőn, nyiltabb beszéddel folytatjuk a munkát ott, ahol 1940 nyárelején abbahagytuk. *Erdély kérdéseit* vizsgáljuk továbbra is, *teljességre* és *valóságúságra* törekedve. E jelszavas világban nem jelszónk, csak Széchenyi eszméje melletti tanúságunk az, amit mottóként felírtunk s az a „hítel”-ről vallott felfogásunk is: *A hítel tágasb értelemben: hinni és hihetni egymásban.*

A HÍTEL SZERKESZTŐI.